

”Når klemmen protokollføres”

- Klem som alternativ til tvang på ungdomshjem -

Høgskolen i Oslo og Akershus, Fakultet for samfunnsvitenskap

Bachelor i sosialt arbeid, våren 2017

SOS3900

Kandidatnummer: 583

Innholdsfortegnelse

Kapittel 1. Innledning	4
1.1. Forforståelse	4
1.2. Oppgavens oppbygning	5
1.3. Begrepsavklaring	5
1.4. Avgrensning	6
Kapittel 2. Metode	6
2.1. Hermeneutisk tilnærming	6
2.2. Forforståelse	7
2.3. Kildesøk	7
2.4. Kildekritikk	7
Kapittel 3: Teori	9
3.1. Sosialt arbeid	9
3.2. Lovgivning	10
3.3. Tvang i praksis	11
3.3.1. <i>Handlingsrommets spenn</i>	12
3.4. Med kjærlighet som rettesnor	12
3.4.1. <i>Ansvar og kjærlighet</i>	13
3.5. Institusjon	13
3.5.1. <i>Hjem eller institusjon?</i>	13
3.5.2. <i>Beboere</i>	14
3.6. Miljøterapi	15
3.6.1. <i>Tilknytning</i>	15
3.6.2. <i>Arena for omsorg</i>	16
3.6.3. <i>Aldersadekvat omsorg</i>	17
3.7. Miljøterapeutene	18
3.7.1. <i>Kongruens og kommunikasjon</i>	18
3.7.2. <i>Miljøterapeutens forventningspress</i>	19
3.7.3. <i>Profesjonens rolle</i>	20
3.8. Den etiske fordring	20
3.8.1. <i>Relasjon</i>	21
3.9. Utagering	21
3.10. Terapeutisk nærhet ”en klem”	22
Kapittel 4: Drøfting	23
4.1. Med samfunnet i bakhodet	23

4.2. Ansvar for kjærighet	24
4.3. Forebygging	26
4.4. Kongruens fra flere hold	26
4.6. Å romme seg selv	27
4.7. Med barnet som premissleverandør.	28
4.8 I krysningspunktet	29
Kapittel 5: Avslutning.....	30
Litteraturliste.....	31
Vedlegg	35
Vedlegg 1: Veiledningsattest	35
Vedlegg 2: Kildesøkeskjema.....	36

Kapittel 1. Innledning

Jeg følger skrittene til veilederen min. Når døren går opp i en trang gang, blir veilederen stående som en lysegul silhuett foran et mørklagt rom. Bare det duse lyset fra en gråværsdag utenfor gjør det mulig å skimte skikkelsene i rommet foran henne. I en stol ved siden av sengen sitter en blid, men litt sliten dame med alarm i beltet og et nøkkelknippe rundt halsen. Sengen ved siden av er kledd med reimer festet i sprinklene langs kanten. Under reimene vrir det seg en annen skikkelse. En dame. En pasient. ”Få meg ut av disse greiene her!” klynker hun mens hun febrilsk forsøker å slite seg løs.

1.1. Forforståelse

Dette var mitt første møte med mekanisk tvang under min praksisperiode på en akuttavdeling for psykisk helse. Damen i sengen hadde ligget i belter i to døgn etter å ha vært utagerende ute i avdelingen. I samtale med henne senere snakker jeg med et menneske som føler seg krenket, og som sier at hun ikke ble møtt som et menneske med behov for kjærighet.

”Jeg trengte jo bare en klem”, sier hun med klump i halsen. For alle som har hatt det tøft i en eller annen grad, er det antagelig noe man kan kjenne seg igjen i. Men hvor reelt er det egentlig å tilby en klem istedenfor bruk av andre tvangsmidler? Er en klem å anse som tvang? Hvem har vi i fokus når vi bruker tvang? Er det oss selv eller den vi er der for å hjelpe? Hvor modig skal man være, og hvem profitterer på en klem som alternativ til tradisjonell fysisk tvang?

Denne opplevelsen fra akuttavdelingen for psykisk helse er tatt med for å sette problemstillingen min på spissen. Etter min oppfatning kan det argumenteres godt for bruk av bakkelegging med eventuell beltelegging av en psykotisk pasient som har mistet kontrollen over seg selv på grunn av sin lidelse. Men tvang er ikke bare et fenomen i psykiatrien. Det er et fenomen i alle kontekster hvor hjelp utøves innenfor et asymmetrisk forhold mellom to personer, og spesielt i de forhold hvor den ene representerer stat og myndighet. Asymmetri innebærer at to personer har ulik inngang til relasjonen (Eide og Oltedal 2015,89). Min oppfatning er at tvangsfenomenet er der enten i form av fravær eller tilstedeværelse. Med det mener jeg at forholdene ligger til rette for at man enten bruker tvang eller ikke. Men hva er riktig bruk i ulike situasjoner?

Grunnen til at dette er et viktig poeng for meg er min egen erfaring med å jobbe på en åpen ungdomsinstitusjon hvor man jobber etter en kodeks som dikterer fravær av tvang. Ungdommene skal i prinsippet ikke holdes igjen, og man skal kun gå inn i en holdesituasjon når det er nødverge. Et alternativ til å gå inn i situasjonen for å holde vedkommende, er å trekke seg ut av situasjonen. Eventuelt kan man låse seg inn på kontoret og ringe politiet om det blir for truende.

Like fullt som jeg forstår argumentet om personalets behov for å ivareta egen sikkerhet, kan en slik tilnærming virke som en ufullstendig og lite nyansert beredskapsplan i møte med en ungdom som sliter. Jeg må likevel understreke at det ikke er min agenda å avskaffe eller revolusjonere håndtering av slike situasjoner. Jeg ønsker å ta utsagnet til den akutt plasserte pasienten på alvor og se om det er forenelig med jussen på feltet samt nyere miljøterapeutisk teori. Mitt spørsmål for denne oppgaven lyder dermed som følger:

”Hvordan kan man som sosionom på ungdomsinstitusjon bruke en klem som en alternativ tilnærming til tvang når en ungdom utagerer?”

1.2. Oppgavens oppbygning

Jeg redegjør i denne oppgaven først for jussen rundt tvang for å danne et bakteppe. Deretter redegjør jeg for institusjonen som er konteksten hvor tvang og eventuelt en klem utøves. Ungdommen som skal klemmes, har sin egen indre verden og forhistorie. Derfor kommer jeg til først til å redegjøre for tilknytnings teori. Deretter vil jeg se nærmere på den andre siden av relasjonen – miljøterapeuten som skal gi klemmen. Når forhold på begge sider av relasjonen er på plass, vil jeg redegjøre for relasjonen selv. Teoridelens siste del er om klemmen. Deretter følger metodedel og drøftningsdel.

1.3. Begrepsavklaring

I denne oppgaven bruker jeg ordet *klem* om det å holde rundt et annet menneske med den hensikt å roe, trøste eller vise kjærlighet (Keating 1986, 18). *Tvang* er her avgrenset til fysisk holding med makt, der den man holder tilsynelatende motsetter seg dette (Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet 2012, 19). *Utagering* definerer jeg som en

situasjon hvor en ungdom er over *stressoverveldelsesgrensen* og ute av evne til å regulere seg selv (Amble og Dahl-Johansen 2016, 63). Dette kan gi en situasjon hvor ungdommen tyr til verbal høylytthet og/eller fysisk skade på seg selv, andre eller inventar og en tvangsvurdering må gjøres ifølge Rettighetsforskriften §14 (Barne- og likestillingsdepartementet 2011). Jeg bruker ordet *ungdomshjem* om institusjoner ungdommer bor på ettersom det er det jeg er vant til. Noen steder vil likevel ordet institusjon brukes ettersom det er slik det brukes i den litterære kilden.

Jeg kommer til å bruke sosialarbeider, miljøterapeut, profesjonell og sosionom om hverandre men med henvisning til det samme. Hvilket begrep jeg bruker er av hensyn til hvilken kontekst *sosionomen* står i.

1.4. Avgrensning

Jeg avgrensner oppgaven til å gjelde ungdommer i alderen 13-18 år. Dette er alderen på ungdommer som bor på ungdomshjem jeg jobber på. Selv om problematikken med kroppslig kontakt har en kjønnsdimensjon, velger jeg likevel ikke å avgrense meg til kun ett kjønn. Dette gjør jeg fordi jeg først og fremst ser på forhold jeg tenker man må ta høyde for før man skal ta stilling til hvilken rolle kjønn spiller.

Kapittel 2. Metode

En metode er en systematisk fremgangsmåte for å innhente og etterprøve kunnskap om virkeligheten. Det er en måte å teste om våre antagelser stemmer overens med de erfaringene vi gjør og besvare spørsmål om hvordan ting henger sammen (Thomassen 2006, 63). I denne oppgaven bruker jeg litteraturstudie som metode. En litteraturstudie bruker primært skrevet tekst som kilde til belysning av en problemstilling og stiller derfor en rekke krav til den litteraturen man velger ut (Dalland 2007, 67). Her er det viktig å være bevisst og vurdere kildens relevans, gyldighet og holdbarhet (Dalland 2007, 74).

2.1. Hermeneutisk tilnærming

Vitenskapsteoretisk plasserer jeg denne oppgaven i en hermeneutisk tradisjon. Den hermeneutiske tradisjonen stiller seg til forskjell fra tradisjonelle vitenskapelige metoder i en posisjon hvor man søker forståelse for menneskelige fenomener (Thomassen 2006, 159).

Hermeneutikk kan sees som læren om fortolkning av tekster¹. Det er et hermeneutisk prinsipp at alt vi møter på må sees i en sammenheng med noe annet (Norborg 1981,71). Det er det jeg vil gjøre i denne oppgaven ved å sammenlikne ulike tekster og se dem i lys av hverandre.

2.2. Forforståelse

Som praksisstudent kommer man i møte med flere situasjoner og fenomener som har fellestrekk med hverandre. Dette gir oss en generalisert erfaringskunnskap som gir oss en forforståelse. En forforståelse består av antagelser, forventninger og situasjonsfortolkninger som baserer seg på disse fellestrekkene (Thomassen 2006, 36). Jeg har derfor valgt å basere denne oppgaven på en forforståelse fra to ulike praksisfelt hvor jeg har sett fellestrekk. Disse er ungdomsinstitusjon og akuttavdeling for psykisk helse.

2.3. Kildesøk

For å finne kilder til oppgavebesvarelsen har jeg brukt ulike søkemotorer for å oppdrive relevant litteratur. Idunn, Oria, Google scholar og vanlig Google er eksempler på slike motorer. Jeg har brukt søkeord som *klem*, *hug*, *taktil*, *terapi*, *tvang*, *alternativ*, *tvang* og *ungdomshjem*. Hovedsakelig har jeg brukt bindeordet AND for å kombinere disse til forskjell fra OR.

2.4. Kildekritikk

Jeg har valgt ut et knippe av det jeg ser som de mest meningsbærende kildene for denne oppgaven for å si noe om gyldigheten og relevansen deres.

For å belyse miljøterapi har jeg brukt en bok av Amble og Dahl-Johansen (2016) som begge er erfarne praktikere innenfor barnevern og institusjon. I tillegg til å være en førstehåndskilde på miljøterapi, henviser boken også til andre som for meg utgjør annenhåndskilder. Jamført Dalland (2012, 77) bør man bestrebe seg på å oppsøke førstehåndskilden. Med henvisning til ”Vedlegg 2” i denne oppgaven, fremgår det at jeg har forsøkt på dette, men har måttet bruke blant annet Skoglund og Ainsworth som annenhåndskilder ettersom jeg ikke har funnet originaltekstene.

---

¹ <https://snl.no/hermeneutikk> (18.04.2017)

I oppgaven bruker jeg en rapport fra fylkesmannen i Oslo og Akershus om bruk av tvang på barnevernsinstitusjoner. I et vitenskapelig kildehierarki befinner den seg som rapport fra en institusjon på tredje øverste nivå (Dalland 2012, 71). Gyldigheten er dog noe begrenset med tanke på at rapporten er fra 2013. Den brukes derfor kun som et eksempel for å vise at tvang utøves på barnevernsinstitusjoner. Grunnen til at jeg ikke har en ferskere rapport er at dette var den eneste å oppdrive i skrivende stund på nettsidene til fylkesmannen i Oslo og Akershus.

Om kjærlighet, omsorg og relasjonsbygging har jeg blant annet brukt en doktorgradsavhandling skrevet av Thrana utgitt i 2015. Relevansen vurderer jeg som høy ettersom den ser på kjærlighetsaspektet i arbeid med ungdom på institusjon. Gyldigheten vurderer jeg til å være god ettersom den er skrevet innenfor en norsk høyskole som institusjon og belyser det samme som NOU 2016:16 "Ny barnevernslov — Sikring av barnets rett til omsorg og beskyttelse" også gjør. I tillegg er den utgitt relativt nylig som gir den en økt relevans (jmf. Dalland 2012, 71).

I analyse av det juridiske aspektet vedrørende tvang, har jeg sett på barnevernslovens forskrift om rettigheter og bruk av tvang under opphold på barnevernsinstitusjoner. Denne forskriften vurderes til svært relevant ettersom det er dette som er temaet i problemstillingen min. Som kilde rangerer lover og forskrifter som fjerde nivå fra topp og ned av Dalland (2012, 71). Jeg har også brukt en masteroppgave av Storvik (2009). Den er åtte år gammel, men tar likevel opp en del temaer som jeg oppfatter som like aktuelle i dag. Den diskuterer også tvangsbruk på barnevernsinstitusjon og i psykiatri, som sammenfaller godt med mitt eget utgangspunkt.

Kilden min på definisjon av en "klem", er av Kathleen Keating. Boken er fra 1986, den er skrevet med USA som kontekst og har ingen vitenskapelige kildehenvisninger å støtte seg på. Gyldigheten er derfor diskutabel. Det er til gjengjeld lite å oppdrive på akkurat dette temaet, og jeg velger derfor å bruke den. Til videre forsvar for anvendelsen av den i denne oppgaven er den skrevet av en praktiker som har holdt workshops i emner som psykisk helse, avkobling fra stress, foreldreutdanning, kommunikasjon, sensitivitetstrening, gruppedynamikk og evnen til problemløsning. Arbeidsfeltet hennes omfatter i tillegg bio-feedback-forskning, rådgivning og administrasjon av terapeutiske felleskap. Hun har i kraft av sin stilling vært leder for

gruppeterapien ved Woodview-Calabasas Hospital i Calabasas i California, deltatt i utallige spesialseminarer om en mengde emner fra gestaltterapi til psykosyntese (Keating 1986, 70). Faglig sett er det derfor grunn til å anta at den har en viss gyldighet. I tillegg blir betydningen av en klem også løftet frem av blant annet Thrana (2016). Noe som viser at klemmen fremdeles er aktuell. Boken blir også brukt mer som et eksempel på hva "klemmen" kan være, snarere enn evidensbasert kunnskap.

Kapittel 3: Teori

Teori er en abstrakt forenkling av virkeligheten. Med hjelp av teori kan man lettere se på generelle sammenhenger og regelmessigheter i og om fenomener i samfunnet. Dette gjøres ved abstrahering hvor man bryter ned et fenomen i bestanddeler slik at man kan trekke ut antatt relevante sider ved en situasjon eller hendelse for å se nærmere på (Thomassen 2006, 33). Det praktiske sosiale arbeidet baserer seg på et teoretisk grunnlag for analyse av hva som bidrar til og forebygger sosiale problemer. Praksis og teori står derfor i vekselvirkning med hverandre hvor de både utfyller og kvalitetssikrer hverandre. Noen ganger vil man derfor merke at teori og praksis ikke samsvarer. Det er det man kaller en forskjell på *idealer* og *realiteter* (Berg mfl. 2015, 20). Derfor er det også dette dualistiske forholdet denne oppgaven bygger på. Teorien i denne delen skal kaste et lys på skjæringspunktet mellom miljøterapi, juss og medmenneskelighet. Min teoridel baserer seg på nøkkelbegreper i problemstillingen. Det jeg har valgt å se nærmere på er *tvang, omsorg og kjærlighet, miljøterapi, utagering, institusjon, "klem" og relasjon*. Ettersom det hele skal forankres i sosialt arbeid vil jeg først redegjøre for noen av kjernepunktene i sosialt arbeid.

3.1. Sosialt arbeid

Sosialt arbeid er et bredt felt med mange virkeområder. I sosialt arbeid jobber man for å myndiggjøre og frigjøre marginaliserte grupper og individer. Det bygger på sosiale- og menneskerettslige prinsipper og har fokus på menneskelige utfordringer og velvære (IFSW 2014). Innenfor barnevern handler det om å ivareta barnets beste og sikre omsorg. Dette kan av og til innebære å fatte vedtak om tvang (Berg mfl. 2015, 22).

En annen side ved yrket til en sosialarbeider er at man utøver både hjelp og kontroll. Man skal

gi hjelp i henhold til ungdommens behov og institusjonens rammer, og samtidig kontrollere at dette når frem og gjøres riktig (Levin 2015, 40). Et eksempel på dette er at all bruk av tvang på institusjon skal protokollføres i ettertid. Dette er et viktig aspekt ettersom en sosialarbeider har mye makt i kraft av sin stilling. Med makt menes muligheten til å få gjennom sin vilje eller sitt syn i møte med motstand (Weber 1971 sitert fra Levin 2015, 42). Samtidig bruker sosialarbeideren tilliten mellom seg selv og den som skal hjelpes til å få den som skal hjelpes til å ville det beste for seg selv (Eide og Oltedal 2015, 81).

3.2. Lovgivning

I kapittel 3 i forskrift om rettigheter og bruk av tvang under opphold i barnevernsinstitusjon (Rettighetsforskriften, rf.) står det om krav til forebygging (§12), forbud om tvang (§13) og tvang i akutte faresituasjoner (§14). Dette er en forskrift som er hjemlet i barnevernlovens §5-9 fjerde ledd, og som støtter seg på Europas menneskerettskonvensjon og FNs barnekonvensjon (Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet 2012, 2). I tråd med oppgavens tema er det disse jeg ser som mest relevante for problemstillingen min.

Rf. §12 om *krav til forebygging* sier at bruk av tvang ikke skal forekomme med mindre andre foretak er forsøkt uten å nå gjennom. Dette skal være prøvd før man bruker tvang. I rf. §13 står det blant annet at fysisk tvang som innskrenker personenes integritet ikke skal forekomme med mindre det er snakk om kortvarig holding, som er i tråd med institusjonens ansvar om å gi forsvarlig omsorg i tråd med trygghet og trivsel (Barne- og likestillingsdepartementet 2011). Forskriftens rundskriv presiserer at vern av personlig integritet innebærer vern mot inngrep i sin fysiske integritet (Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet 2012, 9).

Rf.§14 sier at hvis det oppstår situasjoner som det er uomgjengelig grunn til å avverge, kan det etter prinsippet om nødrett og nødverge, med henvisning til straffelovens §§17 og 18 anvendes tvang. Men det samme kravet fra rf.§12 gjelder om å ha forsøkt andre tiltak først. Det stilles i tillegg krav til at tvangen ikke skal overstige det som er nødvendig for å avverge situasjonen og at den skal opphøre straks situasjonen har roet seg (Barne- og likestillingsdepartementet 2011).

I forskriftens rundskriv står det at hovedregelen er at det ikke er lov med bruk av tvang på

institusjon. Men det legges til at personalet – i kraft av å være stedfortredere for foreldre og andre omsorgspersoner – har tilgang til å bruke mindre inngripende midler som kortvarig fastholding, fysisk geleiding, ta beboer i hånden eller stille seg fysisk i veien for å markere en grense (Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet 2012, 19)

Rundskrivet understreker ansvaret institusjonene har for å arbeide forebyggende for å unngå tvang og at man må jobbe med alternative konfliktløsningsmodeller. Rundskrivet støtter seg til forskning som viser at oppmuntring, belønninger og ros gir bedre effekt med hensyn til atferdsendring enn straff (Barne-, likestillings og inkluderingsdepartementet 2012, 18).

Selv om det understrekes av Barne- og likestillingsdepartementet i rettighetsforskriftens rundskriv at regelverk bør følges ensartet, påpeker de at like situasjoner kan bestå av ulike faktorer. Dette vil, ifølge departementet, kreve bruk av skjønnsvurderinger og er en presisering av betydningen av faglige metoder (Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet 2012, 3).

Et vesentlig poeng som dette rundskrivet påpeker innledningsvis, er også at barn på institusjon skal få muligheten til å leve et så normalt liv som mulig (Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet 2012, 2).

Nøkkelbegreper for sosialarbeiderens skjønnsvurdering blir etter min tolkning av loven, i en slik situasjon *forebyggende, kortvarig holding i tråd med omsorg og nødvendighet*.

3.3. Tvang i praksis

I årsrapporten til fylkesmannen i Oslo og Akershus om bruk av tvang i barnevernsinstitusjoner fra 2013 viser de til i alt 1792 rapporteringer om tvangsbruk på institusjon. Innunder disse tallene ligger det både protokollføringer og vedtak (Fylkesmannen i Oslo og Akershus 2013, 10). Det er greit å merke seg at dette er protokoller og vedtak som institusjonen rapportere om selv, så en viss åpning for mørketall finnes.

Tvang på institusjon beskrives av Garsjø (2008, 154) som et kritikkverdig område det kan være vanskelig å navigere i. Ved utageringssituasjoner på ungdomshjem beskrives dette

likevel som et av de eksemplene på tvang i institusjon hvor det råder liten tvil om man kan benytte seg av hjemmelen til tvang eller ikke. Likevel påpekes det at det skal brukes mildeste form for ”vold” som for eksempel ”holding”, for å tjene tvangens hensikt (Garsjø 2008, 154). Bruk av tvang er altså i dette tilfellet tilsynelatende uproblematisk, juridisk sett.

3.3.1. Handlingsrommets spenn

Thrana (2015) påpeker et motsetningsfullt spenn man ofte opplever i offentlig helse- og sosial tjeneste. Dette spennet har på den ene siden det Honneth (2008, sitert fra Thrana 2015, 89) kaller en anerkjennende relasjon som bygger på gjensidighet mellom ungdom og ansatt, og er beskrevet som et kjennetegn på kjærlighet (Thrana 2015, 89). På den andre siden har man kravet om profesjonalitet, som bygger på en tydelig rolleavklaring og distanse mellom ansatt og ungdom (Thrana, 2015, 90). Storvik (2009) trekker frem det rettslige prinsippet i spenningen mellom paternalisme (forstått som å vite hva som er best for en annen) på den ene siden og selvbestemmelse, integritet og autonomi på den andre (Storvik 2009, 44). I dette spennet skal sosialarbeideren utøve et skjønnsom som skal ivareta forventninger fra organisasjonen en jobber i, og samtidig ivareta ungdommen (Thrana 2015, 90). Altså er det flere forhold som spiller inn når en skal gjøre sine vurderinger. Det kan derfor være fint med rettesnor å gå etter.

3.4. Med kjærlighet som rettesnor

I 2014 ble det satt ned et utvalgt som skulle jobbe med en omstrukturering og språklig endring av barnevernloven. Norges offentlige utredninger 2016 nr.16 er et produkt av dette. Mest interessant for denne oppgaven er forslaget om innføringen av ordet *kjærlighet* i loven. Det er blitt implementert i forslaget til lovteksten etter anmodning fra en referansegruppe bestående av tidligere barnevernsbarn (NOU 2016:16, 53).

Det jeg finner som mest interessant med dette er standpunktet sett i sammenheng med juridisk håndhevelse. For som det fremgår av NOU 2016:16 er det ikke mulig å håndheve dette som en rett. Det påpekes også fra annet hold at det ikke er noen rettssubjekter som har en legitim rett til kjærlighet (NOU 2016:16, 323). Det understrekes likevel at ordet kan legge til rette for hvordan man tolker andre deler av loven. Man kan for eksempel se omsorg og forståelse i lys av kjærlighet.

3.4.1. Ansvar og kjærlighet

Men hvorfor kjærlighet? Løgstrup (1905-1981) hevdet at vår bruk av ordet ”ansvar” egentlig bare er et mindre sentimentalt ord for ”kjærlighet”. Han skriver at vi blir gitt en fordring ved å ha andres liv i våre hender. Det forutsetter at vi tar beslutninger overfor den andre som om vi hadde kjærlighet for vedkommende. En nestekjærlighet som er bygget på den oppfatning vi har av kjærlighet som ble gitt oss naturlig fra vår egen familie (Løgstrup 1999, 172). Så for å forstå ansvaret til en miljøterapeut i møte med en ungdom vil det, ifølge Løgstrup, være vesentlig å se relasjonen i lys av kjærlighet. Er det da åpning for på samme måte som ”ansvar” kan byttes ut med ”kjærlighet” å tenke seg at ”fysisk tvang” kan byttes ut med ”en klem”?

3.5. Institusjon

Ingen klem gis i et vakuum. For å gi ”klemmens” forforståelsen en kontekst, vil jeg nå si noe om hva en ungdomsinstitusjon *er* og hvem som bor der. Garsjø (2008) sier både noe om *institusjon* og om *hjem*.

3.5.1. Hjem eller institusjon?

Garsjø (2008, 22) beskriver et hjem som et sted nært knyttet til familie i vår kultur. Han kaller det en *ekspressiv* arena hvor man kan uttrykke følelser. Det betyr at det er et sted både for krangel, kos, hjelp og trøst. Han henviser til Øyvind Nøhr (1993 sitert fra Garsjø 2008,22) som tar det lenger og kaller et hjem ikke bare for et sted, men en følelse. Videre beskrives et hjem som et sted for frihet til å ta egne valg og som er fritt fra offentlig innsyn (Garsjø 2008, 23).

Til forskjell fra et hjem, beskrives en institusjon som et sted hvor familien er byttet ut med mennesker som får betalt for å være til stede. Mange institusjoner er reduserte arenaer hvor det er begrenset handlefrihet, og fordi institusjoner ofte er målrettet innordnet, kan selv dagligdagse situasjoner som middagsmåltider virke kunstig (Garsjø 2008, 24). Forskjellen mellom personal og forelder gjør også at et samspill som ville være vanlig i hjemmet, kan virke eskalerende på liknende situasjoner på institusjon (Storvik 2009). Wergeland (2007 sitert fra Garsjø 2008, 25) påpeker ordenes (hjem og institusjon) ulike symbolikk som

styrende prinsipper. Det betyr at om man kaller en institusjon for et hjem, stiller det større krav til å møte de som bor der med utgangspunkt i deres behov. Til forskjell fra en institusjon som kan organiseres i større grad ut fra institusjonens behov (Wergeland 2007 sitert fra Garsjø 2008, 25). Betegnelsen er således styrende for hvem som har makten i form av å være premissleverandører for virksomheten. Om ungdommenes behov skal være bestemmende for hvordan man jobber på et ungdomshjem, må man vite litt om hvem disse ungdommene er.

3.5.2. Beboere

Årsaken til at barn og ungdommer flyttes til institusjon, kan være at de har vanskelig for å tilpasse seg samfunnets normer og forventede atferd, såkalte sosiale og emosjonelle vansker. Det kan også være forhold i hjemmet som fører til at barnevernet kobles inn. Foreldre kan ha rusproblemer, eller barna kan være utsatt for psykisk, fysisk og/eller seksuelle overgrep. I bunn og grunn er det årsaker og forhold som gjør at deres primære omsorgspersoner ikke klarer å ivareta deres behov, og familien og nettverket rundt har heller ikke ressurser til å veie opp for dette (Garsjø 2008, 30).

Selv om institusjonen eller hjemmets formål setter en viss avgrensning for gruppen som bor der, er det for eksempel også på et ungdomshjem ulike årsaker til plasseringen. Et plasseringsgrunnlag kan være at ungdommen sliter med atferdsproblemer. Eller at det er foreldre som ikke kan ivareta omsorgen for ungdommen. Det kan være ungdommer som er destruktive, triste, sårbare eller følsomme, men også ungdommer som er fulle av livsgnist, energi og pågangsmot. Derfor kan standardiserte opplegg være meningsløse, og institusjoners organisering kan komme til kort med å møte alle behovene til beboeren (Garsjø 2008, 27).

Dette mangfoldet gjør noe med hvilken bevissthet man må ha med seg i møte med ”barnevernsbarn” eller ”institusjonsbeboere”. En bevissthet som vil være en vesentlig del av den vurderingen man gjør ved bruk av tvang, i tillegg til en forståelse av den juridiske hjemmelen. Storvik (2009) påpeker også at mangelen på tvangsmidler ved barnevernsinstitusjoner gjør at grensene for hva som er greit og ikke, blir mindre tydelig enn for eksempel ved en psykiatrisk institusjon. Det gjør at de som bor på barnehjem vil ha større behov for å teste grenser (Storvik 2009, 47). Dette vil naturlig nok sette miljøterapien på prøve.

3.6. Miljøterapi

Amble og Dahl-Johansen(2016) redegjør i sin bok ”Miljøterapi som behandling ved komplekse traumer hos barn og unge” for en rekke faktorer man som hjelper må ta hensyn til når man jobber med barn og unge på institusjon. Det viktigste med denne tilnærmingen til forskjell fra for eksempel individuelle samtaler, er at man bruker miljøet og de små hverdagsøyeblikkene til å hjelpe en ungdom med alt fra stressregulering til selvaksept. Ifølge forfatterne er det i det terapeutiske *samværet* snarere enn *samtalen* at man kan lære seg å være i en *relasjon* til andre mennesker (Amble og Dahl-Johansen, 31).

3.6.1. Tilknytning

Miljøterapi baserer seg på en psykososial tilnærming hvor samspillet mellom omsorgsperson og barn legges til grunn for barnets utvikling (Amble og Dahl-Johansen 2016, 49). Det henvises til Fonagy (mfl. 2004) som sier at den tidlige tilknytningen til omsorgspersonen danner grunnlaget for barnets sosiale og følelsesmessige utvikling og hvilken relasjonsevne og psykiske helse barnet får som voksen (Fonagy mfl. 2004 sitert fra Amble og Dahl-Johansen 2016, 49). Dette skjer gjennom barnets tilknytningssystem, som er dens naturlige søken etter omsorgspersonene når barnet opplever seg sårbar ved uro eller fare. I slike situasjoner utvikles en tilknytningsatferden som baserer seg på det samspillet barnet opplever i møte med omsorgspersonen (Amble og Dahl-Johansen 2016, 50). Gitt et ungdomshjems mangfoldige plasseringsgrunnlag vil man antagelig måtte ta høyde for at kvaliteten på dette samspillet vil variere fra ungdom til ungdom.

Eksempler på en slik variasjon er skillet mellom det Ainsworth (1978) kalte trygg- og utrygg tilknytning. Utrygg tilknytning deler hun videre i unnvikende og ambivalent tilknytning (Ainsworth 1978 sitert fra Amble og Dahl-Johansen 2016, 51). Forskjellen på hovedkategoriene trygg og utrygg er at barnet i den første opplever omsorgspersonen som forutsigbar, tilgjengelig og støttende, mens i den utrygge kategorien er dette fraværende. Det som er viktig med den trygge tilknytningen, er at barnet gir uttrykk for misnøye ved adskillelse fra omsorgspersonen, og at det søker tilbake til vedkommende og lar seg trøste ved gjenforening (Amble og Dahl-Johansen 2016, 51). Denne utviklingen vil være avgjørende for hvilket samspill barnet får, og hva de klarer å benytte seg av senere i livet. Hvilken evne de

har til å nyttiggjøre seg det terapeutiske samværet og støtte og hjelp fra miljøterapeuter, vil derfor bero på hva slags tilknytning de har. Jeg vil derfor redegjøre for en måte å forstå tilknytningens utvikling på.

3.6.2. Arena for omsorg

Amble og Dahl-Johansen (2016) redegjør i sin bok for en forståelse av menneskers tilknytningsutvikling i fire faser hentet fra Skoglund (2015 sitert fra Amble og Dahl-Johansen 2016). Dette er stadier i tilknytningsprosessen som et menneske må ha dekket for å kunne nyttiggjøre seg av andres omsorg.

Det første stadiet er *arena for omsorg*, som går på barnets opplevelse av ubetinget kjærlighet og som gir en grunnleggende trygghet og tillit til seg selv og andre. Dette får man som regel fra tidlig barneår av gjennom forutsigbare omsorgspersoner man kan nyttiggjøre seg av i utrygge situasjoner (Amble og Dahl-Johansen 2016, 54-55).

Når man har lagt grunnlaget for "*arena for omsorg*" er neste stadiet "*delt fokus*". Det primære ved dette stadiet er evnen til samarbeid med andre, og ved hjelp av andre, tolke verden rundt seg. Dette er en evne som bygger på tilliten opparbeidet i det første stadiet. Denne tilliten gjør at barnet kan nyttiggjøre seg av en mer erfaren omsorgspersonen som en ressurs. En ressurs som kan gi hjelp til å skille mellom hva som er ønsket og trygt og uønsket og utrygt. Et viktig aspekt i dette stadiet er også at barnet lærer seg at det meste i det sosiale feltet kan åpnes for diskusjon og reflekteres rundt på en ufarlig måte (Amble og Dahl-Johansen 2016, 55-56).

I den tredje fasen lærer barnet seg å nyttiggjøre seg trøst fra foreldrene og stadiet har også dette navnet, "*trøst*". Ved hjelp av den grunnleggende tilliten og evnen til å dele andres fokus kan barnet nå nyttiggjøre seg trøst fra foreldrene. Gjennom denne ressursen kan barnet også føle trygghet til å utforske verden på egenhånd. Barnet vil prøve ut sine egne evner, men trenger hjelp til å støttes og settes grenser for slik at mestringen blir reel og at barnet ikke stadig prøver ut ting det ikke får til. Et viktig aspekt i denne fasen er derfor at foreldrene gir barnet hjelp til å regulere atferd og følelser samtidig som det får brukt sin vilje til å utforske (Amble og Dahl-Johansen 2016, 56-57).

I den siste fasen er temaet ”selvtrøst” og ”sosial temautvikling”. I denne fasen har tilliten til egne evner og muligheten for trøst blitt etablert i barnet. Dette er viktig for at barnet skal kunne ta initiativ på egen vilje. Barnet vil kunne stå i motgang lenger om det har internalisert trøsten fra tidligere stadiet. Barnet er blitt i økende grad bevisst på sin egen identitet og tryggheten får utspille seg i lek og aktivitet hvor barnet får prøvd ut ulike sider ved seg selv.

Sosial temautvikling betyr at barnet i økende grad blir bevisst på seg selv som et sosialt vesen og ser nytten av det sosiale samspillet. I denne fasen er *mentalisering* et viktig aspekt. Det betyr at man kan skille mellom egne tanker og andres og således forstå at andre mennesker har en annen oppfatning enn det man har selv. Dette lærer barnet ved at foreldrene fortolker og forklarer verden for barnet. Mentalisering gjør at man ikke misforstår andre ved å overføre egne følelser og tanker på dem, men forstå at det finnes andre forklaringer. Et annet viktig aspekt i denne fasen er barnets følelse av å være av betydning i det sosiale fellesskapet det er i en økende bevisst del av. Tilbakemeldinger på mestring og bidrag til arbeidsfellesskapet er vesentlig for å motvirke mindreverdighetsfølelse (Amble og Dahl-Johansen 2016, 58-60).

3.6.3. Aldersadekvat omsorg

Det som gjør disse fasene relevante for denne oppgaven er at barn og unge som har opplevd et kompleks traume i oppveksten, ikke vil ha fått fullføre disse stadiene (Amble og Dahl-Johansen 2016,60). En forståelse for hva ungdommer som utagerer mangler fra oppveksten, ser jeg som vesentlig i hvordan man velger å møte dem. Et interessant spørsmål i lys av denne teorien er hvilke følelsesmessige alder tenåringen som utagerer har.

Bruce Perry (2001 sitert fra Amble og Dahl-Johansen 2016) trekker frem det å gi omsorg tilpasset ungdommens *emosjonelle alder*. I dette ligger det nettopp en bevissthet om manglende utvikling av følelsesregulering som forklart tidligere. I møte med en frustrert 10-åring som har en emosjonell alder tilsvarende en toåring, sier Perry det er best med kroppskontakt og nynning istedenfor forklaringer og konsekvenser (Perry 2001 sitert fra Amble og Dahl-Johansen 2016, 74). Utover dette vises det blant annet til det å være sammenhengende og forutsigbar, vise og lære bort akseptabel adferd og tilpasse forventninger for ungdommen (Amble og Dahl-Johansen 2016, 75). Det å vise og lære bort akseptabel

atferd var også det Bandura kalte modellering hvor både mennesker og dyr lærer seg adferd ved å observere og kopiere det andre gjør (Bandura 1977 sitert fra Iversen 2010, 181)

Det er her verdt å merke seg at selv om både medfødte egenskaper og gjeldende aldersfase er faktorer som avgjør hvordan ungdommer forstår og opptrer, vil alle barn i belastende livssituasjoner få et lavere funksjonsnivå enn det alderen tilsier (Eide og Eide 2007, 362). Det er altså ikke sikkert man har å gjøre med en ungdom med et kompleks traume. Det er et perspektiv som kanskje er like viktig som det traumesensitive når man jobber som miljøterapeut på ungdomshjem.

3.7. Miljøterapeutene

Et kjernepunkt i terapeutisk behandling er et godt møte mellom terapeut og klient hvor det er rom for forståelse, trygghet og tillit. Den unges opplevelse av relasjonen til miljøterapeuten er derfor viktig. En miljøterapeut må derfor være sensitiv for ungdommens respons på den behandlingen hun eller han får og jevnlig kunne reflektere og vurdere sin tilnærming (Amble og Dahl-Johansen 2016, 117).

Samspillet mellom miljøterapeuten og ungdommen er ikke en metode man tilbyr. Det er en subjekt-subjekt-relasjon som skapes (Amble og Dahl-Johansen 2016, 124). Det betyr at det er behov og følelser på begge sider. Et viktig poeng er at miljøterapeuten skiller mellom egne behov og ungdommens (Amble og Dahl-Johansen 2016,123). Selv om det er ungdommens behov som skal stå i fokus, er det også viktig at sosialarbeideren er kjent med egne følelser og behov for å kunne fremstå som et helt og ekte menneske (Shulmann 2003, 228). I tillegg må terapeuten være bevisst på at egne følelser også innvirker på møtet, og at man er feilbarlig. En terapeut som er oppriktig og som ikke er i forsvar kan være en modell for ungdommen (Shulmann 2003, 203)

3.7.1. Kongruens og kommunikasjon

Evnen til å være ekte og *kongruent* beskrives som vesentlige egenskaper hos en terapeut for å fremme forandring (Eide og Eide 2007, 139). *Kongruens* defineres som overensstemmelse mellom det nonverbale og det verbale språket (Eide og Eide 2007, 199). Et viktig poeng er at kongruent kommunikasjon fremstår pålitelig, ekte og tillitsvekkende. Motsatte stammer

inkongruens ofte fra en splittelse mellom rolleforventninger og følelser (Eide og Eide 2007, 200). Dette kan føre til et ubehag. Studier på amygdala, som er en del av hjernen som prosesserer følelsesinntrykk, har vist at amygdala er mer aktivert i møte med et sint ansikt enn et som er glad. Det er videre mer aktivert i møte med et ansikt som viser frykt enn et som er sint. Amygdala er likevel overraskende tilpasningsdyktig og vil bli mindre aktivert etter å ha blitt eksponert for det samme inntrykket flere ganger (Kristiansen 2008, 13). Gitt tid til prosessering av inntrykket man viser studier også at amygdala blir mindre aktivert (Kristiansen 2008, 33).

I sosialt arbeid har man kanskje nettopp derfor noen ritualer for å unngå det ubehaget som kan gi sosialarbeideren en slik usikkerhet. Kategorisering av klientgrupper og faseinndelinger av samtaler, er eksempler på det (Ohnstad 2014, 32). Dette kan være nedfelt i sosialarbeideren via institusjonens målsetting og struktur, eller kan komme fra holdninger og verdier i selve faget. Men samtidig som dette er med på å holde ubehaget i sjakk for sosialarbeideren, vil ikke rigide kategorier og metoder alltid klare å romme klienter med sammensatt problematikk (Ohnstad 2014, 33). Slik som når juridiske rammer gjør at en beroligende klem blir vanskeligere tilgjengelig enn det som kanskje er nødvendig. Med det mener jeg at en klem kan oppleves som en holding. Og siden lovverkets hovedregel er at dette ikke skal forekomme, blir det en rutine på å ikke gi en klem i visse situasjoner.

3.7.2. Miljøterapeutens forventningspress

Det er allerede nevnt at en sosialarbeider befinner seg i et spenn mellom klient og organisasjon. Men miljøterapeuten står også i et forventningsspenn ikke bare mellom arbeidsgivernes formål, ungdommens behov men også sine egne behov og ressurser og personalgruppens behov (Granér 2010, 47).

Arbeidsgiveren har en forventning om måloppnåelse og en stillingsbeskrivelse som følger med dette. *Ungdommens* behov vil ha en stor påvirkning ettersom grad av avhengighet og kontakt mellom en tjenestegiver og dens "klient", øker påvirkningen på tjenestegiverens rolle (Granér 2010, 49). *Personalgruppens*, eller kollegenes forventning er også flerfasettert. Én side av dette forventningspresset er forventningen om å yte og bidra i jobben. I tillegg handler det om å følge den arbeidsstilen som er satt i gruppen, enten ved å følge eller utfylle de andre

(Granér 2010, 48). Gruppens sammensetning og ens egen ansiennitet og rolle påvirker dette. Nyansatte vil for eksempel ha en helt annen stilling i gruppen enn de som har vært der lenge (Granér 2010, 49).

Din *egen påvirkning* av behov og ressurser viser seg i kompetansen du har, behovet du har for å lære og å mestre, behovet for en tilhørighet og egenart og vårt behov for omsorg, validering og anerkjennelse. Noen forventninger og behov lar seg kombinere med hverandre, mens andre må justeres (Granér 2010, 50).

3.7.3. Profesjonens rolle

Enhver profesjon har sin egen yrkeskodeks og etterstreber en høyest mulig grad av selvstendighet og autonomi uten overprøving utenfra (Lauvås og Lauvås, 2004, 89). I forhold til personalgruppen og arbeidsgiver vil derfor også den statusen profesjonen til miljøterapeuten har ha en innvirkning på hvor fritt vedkommende står til å ta egne avgjørelser innenfor rammen av stillingsbeskrivelsen og gruppens oppfatning. En personalgruppe på et ungdomshjem kan være sammensatt av sosionomer, barnevernspedagoger og ufaglærte med andre bakgrunner. En viss form for maktkamp om hvem som har det rette synet kan forekomme om personalet ikke er samkjørt. Dette kan skje som følge av ønske om å forsvare og å legitimere sin egne profesjons spesialviten, i møte med konkurrerende profesjoner (Lauvås og Lauvås 2004, 99).

Den enkelte miljøterapeuts posisjon står som vist, i et spenningsfelt mellom mange ulike forventninger. Dette vil være en faktor i forhold til hvordan man handler i en gitt situasjon. Kanskje spesielt i pressede situasjoner.

3.8. Den etiske fordring

Alle spørsmål om hvordan man skal handle eller ikke, kan sees som et etisk dilemma. Dette skjer i kraft av at situasjonen krever noe av deg (Løgstrup 1999, 175). I sosialt arbeid er relasjonsetikken nært forankret til fagets kjernepunkt, nemlig forholdet mellom sosialarbeider og klient (Eide 2013, 67). I relasjonsetikken legges det vekt på at det ikke er situasjonen i seg selv etikken springer ut ifra, men prinsipper i kulturen (Eide 2013, 68). Likevel er ikke prinsipper og regler nok til å bedømme hva som er rett eller galt. Her kommer Løgstrups

(Løgstrup 1997 sitert fra Eide 2013) etiske fordring til anvendelse. Han skriver at selv om man kan ha en rekke prinsipper for moral i kulturen, finnes det likevel et grunnvilkår som kommer før disse. Det ligger en etisk fordring i det faktum at vi som mennesker står i relasjon til hverandre. Han sier at vi gjennom relasjon er viklet i den andre, og at denne sammenviklingen er det som prisgir oss både den omsorg vi får og gir (Løgstrup 1997 sitert fra Eide 2013, 71). En *fordring*² er et forhold mellom en kreditor og en skyldner hvor kreditoren, i dette tilfellet våre klienter, kan kreve noe av skyldneren, oss. Denne sammenviklingen er noe vi ikke kan velge, den bare er der (Eide 2013, 72). Selv om vår kjærlighet for den andre måtte utebli, uteblir aldri fordringen av den grunn (Løgstrup 1999, 171). Altså ligger det en etisk fordring i et hvert møte og en hver relasjon.

3.8.1. Relasjon

Relasjonen mellom beboer og ansatt ved institusjon beskrives som profesjonell. Denne relasjonen er ulik private relasjoner. Private relasjoner er vennskapsbaserte mens profesjonelle er hjelpebaserte. Den profesjonelle opererer blant annet på oppdrag, konvensjonalitet og faglig grunnlag (Garsjø 2008, 75). Det faglige grunnlaget gjør at sosialarbeideren kan definere problemet og således vet best hva som fungerer (Rugkåsa 2014, 65). Garsjø (2008) sier det oppstår en maktrelasjon mellom den profesjonelle og mottakeren av hjelp. I denne maktrelasjonen oppstår det en byttehandel hvor den hjelpetrengende er prisgitt strukturen i systemet og kan velge å være ”snill” ved å bytte sin underdanighet mot hjelp eller velge å være ”slem” og ikke gå med på premisset ved å motsette seg hjelp og sabotere hjelpen og bli aggressiv (Garsjø 2008, 76). Thrana (2015) skriver også om et liknende motsetningsforhold som en sosialarbeider står i. Med henvisning til sine egne studier understreker hun betydningen av gjensidighet i en god relasjon (Thrana 2015, 90).

3.9. Utagering

At barn utsettes for krenkende eller skremmende hendelser, eller deres sentrale behov ikke blir møtt i tidlig alder, er årsaker til komplekse traumer, også kalt utviklingstraumer (Jørgensen og Steinkopf 2015 sitert fra Amble og Dahl-Johansen 2016, 64). I traumebasert miljøterapi har man en bevissthet om at slike traumer gjør barn og unge i dårligere stand til å regulere sine egne følelser og reaksjoner. For å beskrive dette opereres det med det som kalles

---

² <https://snl.no/fordring> 11.05.2017

stressoverveldelsesgrense. Når en ungdom utagerer er han eller hun over denne grensen. Over denne grensen er amygdala overaktivert og det blir vanskelig ”å tenke klart”. Det er miljøterapeutens oppgave å hjelpe ungdommen å regulere disse følelsene, men først og fremst å forebygge forekomsten av denne typen stress (Amble og Dahl-Johansen 2016, 63).

Ved reguleringsvansker kan man bli hypersensitiv for lyder og berøring (Amble og Dahl-Johansen 2016, 66). Man kan mistolke sosiale signaler og ha en mistillit til andres intensjoner (Amble og Dahl-Johansen, 67). Opplevd trygghet er derfor viktig for å roe ned det hypersensitive nervesystemet og holde dem under stressoverveldelsesgrensen. Som nevnt tidligere, etableres en slik trygghet i tidlig alder helt fra *arena for omsorg*. Små barn beroliges ved at omsorgspersonen opptrer trøstende med kroppsholdning, stemmeleie, benevnelse av følelser og berøring (Amble og Dahl-Johansen 2016, 69). Om man ikke har lært dette ved samregulering med sine omsorgspersoner i barneårene, kan man det ikke som ungdom eller voksen. Ungdomstiden er i tillegg en ekstra spesiell periode for tankevirksomhet og følelsesregulering. Fordi det mellom 10-23 årsalderen skjer en omstrukturering i hjernen preges denne fasen av ubalanse mellom et overopphetet følelsessystem og et underutviklet vurderingssystem. Dette gir ungdommer en mer følelses- og impulsstyrt hjerne enn det man har som voksen (Amble og Dahl-Johansen 2016, 71).

Det konstruktive aspektet ved denne fasen er likevel det at omstrukturering i hjernen gir en ny mulighet for å tilføre ny læring. Men da er det et poeng at denne læringen skjer når ungdommen er under stressoverveldelsesgrensen og kan ”tenke klart” (Amble og Dahl-Johansen 2016, 72). En slik ny innlæring må derfor starte med etablering av trygghet og gode relasjoner i bunn for at man skal kunne appellere til fornuft og refleksjon senere (Amble og Dahl-Johansen 2016, 73).

3.10. Terapeutisk nærhet ”en klem”

I en artikkel av Sommer (2016) hvor hun forteller om møter med ungdom, beskrives en klem som et uttrykk for kjærlighet. Kjærlighet beskrives av disse unge som det å holde ut og være der for dem uansett hvordan de oppfører seg. De sier at kjærlighet er å vise varme, respekt og nærhet, å gi en klem, og å holde rundt når de trenger det (Sommer 2016, 142). Jeg skal derfor nå se på hva en klem er.

I boken "Gi meg en klem" (Keating 1986) redegjøres det for klem som terapeutisk verktøy i det hun kaller klemme-terapi. Hun sier om kvalifikasjonene til en klemmeterapeut at man er i kontakt med barnet i seg som trenger kjærlighet, trøst, omsorg, støtte og lek. Og at man på denne måten appellerer til det samme i den man klemmer (Keating 1986, 18). Hun understreker videre at for at en klem skal fungere må man ha bygd en hel mur av tillit og at det derfor kan være hensiktsmessig å lese den man skal klemme før man gjør det. At den man klemmer er mottagelig for en klem er vel så viktig som vår hensikt med den (Keating 1986, 22).

En klem kan ofte misforstås som en intensjon om intimitet, men Keating understreker at selv om det handler om berøring, betyr ikke dét det samme som intimitet. Det er selve berøringen og ikke intimiteten som er hensikten. Barn bør eksponeres for mye klemming for ikke å få en for snever holdning til fenomenet. Men kontekst og tidspunkt for når det passer med en klem kan variere. Her er man forskjellige (Keating 1986, 52-54). Videre bør klemmeterapeuten alltid bestrebe seg på å utvide forståelsen for betydningen av en klem (Keating 1986, 26). Ved visualisering kan man også ved senere anledninger gi seg selv en klem ved å visualisere den man skulle ønske man fikk en klem av (Keating 1986, 60). En slik dirigert billeddannelse kan derfor gi barn, unge og voksne et verktøy til å mestre stressende situasjoner i hverdagen (Keating 1986, 61).

Kapittel 4: Drøfting

For å få en bedre forståelse av sosionomens mulighet til å bruke klem som alternativ til tvang, vil jeg nå se ulike deler av teorien i forhold til hverandre og til problemstillingen. Jeg vil fokusere på forventningspresset sosionomen står i, hvordan man kan forstå sitt ansvar som profesjonell og hva som er teoretisk "forsvarlig".

4.1. Med samfunnet i bakhodet

Ved spørsmålet om man som sosionom ved ungdomshjem kan gi en klem i utageringssituasjon, kan man hjemle det i jussen med rettighetsforskriften §14 ved å kalle det holding. Som tittelen i denne oppgaven impliserer, er ikke dette nødvendigvis uproblematisk.

For hva skjer når en klem blir protokollført? Ved et raskt søk på ”tvang på ungdomshjem”³ i googles søkemotor får man opp 2750 treff på 0,38 sekunder. Et av treffene er NRKs tvangskritiske Brennpunkt-dokumentar om bruk av tvang på blant annet motivasjonshjemmet i Akershus (NRK 2014). De fleste artikler er som denne - av kritisk art. Det er derfor grunnlag for å anta den generelle holdningen til tvang i samfunnet er negativ.

Sosialt arbeid skal jamført IFSW (2016), jobbe for å frigjøre og myndiggjøre marginaliserte grupper og individer i tråd med menneskerettslige prinsipper. Dette kan settes i sammenheng med den rolleforventningen en som sosialarbeider har, slik det står beskrevet med henvisning til Granér (2010, 47) tidligere i oppgaven. Min antagelse er derfor at om en ”klem” sees som ”holdesituasjon”, er terskelen for dette høy. Med andre ord kan man anta at en kjærlig tilnærming sitter langt inne når klemmen protokollføres. Og at dette krever noe ekstra av dem som sitter med ansvaret for dette.

4.2. Ansvar for kjærlighet

Løgstrup (1999, 172) sier som nevnt, at ansvar og kjærlighet egentlig er to sider av samme sak, men at det ene bare er et mindre sentimentalt begrep. Om man legger dette til grunn, kan man se at en kjærlig tilnærming, som NOU 2016:16 tar til orde for, må springe ut av det ansvaret vi om profesjonelle har. Da må en kjærlig tilnærming baseres på en bevissthet om hva dette ansvaret innebærer. Altså hvilken handling situasjonen krever av oss, slik Løgstrup (1999, 175) definerer etikk. Men en slik handling vil kreve at vi vet en del om det som ligger bak situasjonen eller personen som fordrer oss. Kanskje er det denne kombinasjonen Thrana (2015, 90) sikter til når hun påpeker de motstridende faktorene anerkjennelse og kjærlighet på den ene siden, og profesjonalitet og avstand på den andre. Eller problematikken med ivaretagelse av integritet, selvbestemmelse og autonomi hos ungdommen i kombinasjon med den paternalismen som ligger i den profesjonelles ansvar som Storvik (2009, 44) trekker frem. Faglig sett er det den profesjonelle som vet best, ifølge Rugkåsa (2014, 65). Så det handler kanskje om å ha to tanker i hode samtidig, og ikke at man må velge det ene fremfor det andre? Slik jeg ser det er det dét som er substansen i den etiske fordringen vi som profesjonell er bundet til. En bevissthet om egne behov og ungdommens behov, som både Shulmann (2003,

---

3

<https://www.google.no/search?q=tvang+p%C3%A5+ungdomshjem&oq=tvang+p%C3%A5+ungdomshjem&aqs=chrome..69i57.18455j0j8&sourceid=chrome&ie=UTF-8> 10.05.2017

228), Amble og Dahl-Johansen (2016, 123) nevner.

For å ta dette ansvaret på alvor, må man slik Keating (1986, 18) sier, være i kontakt med sin indre omsorg. Dette krever at man har en bevissthet om først den rollen og posisjonen man har som profesjonell, slik Granér (2010, 47) trekker frem. Men det er også avgjørende hvilken bakgrunn ungdommen vi møter har. Man kan være naiv og si at en anerkjennende, åpen og imøtekommende holdning handler om en bevissthet om hvor lite man vet. Men som Garsjø (2008, 30) påpeker, kommer barn og ungdom på ungdomshjem for en grunn. Og uansett hvilke traumer de måtte ha opplevd vil det å flytte ut av sitt eget hjem og inn på ungdomshjem innebære stress og en følelse av tap. Det er derfor vårt ansvar som profesjonelle ha en forståelse for hva dette kan gjøre med ungdommen og være beredt på hvordan vi kan møte vedkommende. Funksjonsnivået vil alltid bli lavere enn normalt når man befinner seg i en belastende livssituasjon (Eide og Eide 2007).

Dette innebærer for eksempel at man må vite at utagerende mennesker er over stressgrensen og at de er utenfor evnen til å tenke klart. Man bør også vite at over stressgrensen vil man være ekstra sensitiv for lyd og berøring og at ungdommen er ekstra mistenkelige overfor andres intensjoner (Amble og Dahl-Johansen 2016, 66). Man må derfor ha dette i mente selv om man kanskje vet at en trygg kroppsholding og berøring vanligvis roer yngre barn (Amble og Dahl-Johansen 2016, 67). Samtidig vet man kanskje noe om hva slags traumeproblematikk ungdommen som utagerer sliter med, slik at man kan se for seg den følelsesmessige alderen slik Perry (2001 sitert fra Amble og Dahl-Johansen 2016, 74) snakker om, som lavere enn den biologiske. Men selv om ungdommens følelsesmessige alder er lavere enn den biologiske, er likevel hjernen i en fase som gjør at de er ekstra følelsessensitive med en underutviklet vurderingsevne (Amble og Dahl-Johansen 2016, 71). Så selv om man kanskje ved en klem ønsker å overføre den omsorgen man har for seg selv til ungdommen, slik Keating (1986, 18) sier en klem kan, sier hun også at en klem krever en mur av tillit og at den man klemmer må være i posisjon til å motta denne (Keating 1986, 22). Dette poenget støttes av miljøterapeutenes ansvar som går på å forebygge stressende situasjoner ved å hjelpe til med å regulere følelser før de blir for stressende (Amble og Dahl-Johansen 2016, 63). Det er også understreket som et forebyggende ansvar institusjonene har i Rettighetsforskriftens rundskriv (Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet 2012, 3)

4.3. Forebygging

Kanskje ved å eksponere ungdommen for fysisk berøring tilstrekkelig i forkant kan man dra nytte av en klem i utageringssituasjoner (Keating 1986, 52-54). Klemmen krever nemlig en forståelse, ifølge Keating(1986, 26). Denne forståelsen kan ikke etableres i en utageringssituasjon ettersom ungdommen som nevnt da er uten muligheten til å tenke klart. Om det er ungdommer som sliter med berøring, kan man tenke at klem-eksponering før en stress-situasjon vil gjøre at amygdala har habituert (gjort seg kjent med) dette fenomenet og vil derfor heller ikke bli overaktivert, slik Kristiansen (2008, 13) påpeker.

I tråd med IFSW's(2016) definisjon av sosialt arbeid kan klemmen som forebyggende eksponering hjelpe marginaliserte ungdommer med å få myndighet i eget liv. Keating (1986, 60) sier at man ved å visualisere en klem kan stå lenger i motgang ved å trøste seg selv. Dette er også en viktig del av utviklingen slik Skoglund (2015 sitert av Amble og Dahl-Johansen 2016, 53) legger den frem. At man i gjennom arena for trøst senere blir i stand til å gi seg selv det han kaller selvtrøst. Selvtrøsten danner igjen et grunnlag for å bli bevisst seg selv og kunne se verdien i sosialt samspill med andre. Kanskje kan dette bidra til at ungdomshjemmet med tiden også får en verdi hvor man ikke lenger trenger å inngå i en byttehandel som kun er delt i det å følge regler eller motsette seg dem slik Garsjø (2008, 76) legger det frem. En dreining fra ansvar til kjærlighet (Løgstrup 1999, 172) kan kanskje ha en symbolikk som gir den synergieffekten hvor en institusjon med et konvensjonelt og betalt personell føles mer som et hjem med familie, frihet (jmf. Garsjø 2008, 23) og anerkjennelse (jmf. Honneth 2008 sitert fra Thrana 2015, 89).

4.4. Kongruens fra flere hold

Slik jeg ser det, er det derfor ikke en søkt tanke å tenke mer kjærlighet i arbeid med barn selv om retten til det ikke kan hjemles i loven. Bruker man kjærlighet som et rettleidende prinsipp også i loven vil antagelig ikke klemmen sitte like langt inne ved vanskelige situasjoner. Jeg tror det vil ha en betydning for en miljøterapeut som står i en spagat mellom forventninger fra flere hold hvis disse forventningene er mer samstemte. Derfor er det kanskje viktig å ta denne forventningen om kjærlighet som barnevernsbarna i NOU2016:16 uttrykker og føre den inn i lovverket. For det første samkjører dette forventningene både fra ungdommene og fra arbeidsgiver. For det andre legitimerer det bruk av mer kjærlige midler fra miljøterapeutens

side, som da igjen samkjører miljøterapeutens forventning til seg selv. Dette siste punktet vil selvsagt bero på at miljøterapeuten faktisk har denne holdningen. Men om det er en holdning som er nedfelt i lov, må man kunne anta at det med tiden vil bli en gjengs holdning i personalgruppen som vil påvirke den enkelte miljøterapeut. Hvilket i så fall vil gjøre at forventningen fra det fjerde punktet i "forventningsspagaten" også kommer nærmere de andre.

Ved å ha en slik holdning nedfelt i lov vil det kanskje virke samlende på en personalgruppe som er sammensatt av flere profesjoner som Lauvås og Lauvås (2004, 99) viser til. Man vil kanskje være uenig om det tekniske rundt tilnærmingen med forankring i sin utdanning, men jeg vil mene at en grunnleggende holdning om kjærlighet vil dytte klemmens betydning lengre opp mot overflaten. Om man har flere med på dette vil det også øke konsistensen og forutsigbarheten i bruken, som er nevnt som et viktig poeng i møte med barn og unge i belastende livssituasjoner, jamført Amble og Dahl-Johansen (2016, 54-55, 75).

Man vil derfor kunne anta at kongruens i kommunikasjonen til miljøterapeuten beror på forventningskongruens fra flere hold. Og at en slik kongruent holdning gjør miljøterapeuten mindre utrygg i sitt uttrykk, samtidig kan senke problematikken mellom forholdet hjelp og kontroll som Levin (2015, 40) henviser til. Jeg tror at om sosialarbeiderens mak eller kontroll utøves med kjærlighet i bunn, vil den virke mer tillitsvekkende. Og som Eide og Oltedal (2015, 81) påpeker, er det dét sosialarbeideren ofte bruker som middel for å nå et mål sammen med den man skal hjelpe. Om makt og tillit fremstår som mer nærliggende hverandre er det grunn til å anta at en klem heller ikke vil oppleves som like inngripende. At det ikke i like stor grad oppleves som en sterkere part som får gjennom sin vilje mot ens egen slik Weber (1971 sitert fra Levin 2015, 42) definerte makt. Dette vil, slik jeg ser det, åpne opp for at en "holdning" ikke bare er ment som en klem, men at den også i større grad kan oppleves som en klem. Jeg tror også en klem oppleves som mer trygt enn en "holding" av den som klemmes og de andre som måtte stå rundt og se på. Men om en klem oppleves som holding med makt, er dens verdi borte.

4.6. Å romme seg selv

Som Shulman (2003, 228) viser til, er det et poeng at vi som profesjonelle klarer å ivareta

våre egne behov. At vi klarer å romme oss selv. I dette ligger det en tanke om at en relasjon, og kanskje spesielt da en etisk fordring (Løgstrup 1999 sitert fra Eide 2013, 71), har en innvirkning på begge parter. En kritisk side ved det å skulle tilby en klem isteden for annet tvangsmiddel, er miljøterapeutens trygghet. Jeg mener ikke å si at det å gi en klem er lett og at man alltid skal det. Man kan si at en klem vil innfri kravet om å ha forsøkt lempeligere midler slik §14 i rettighetsforskriften sier. Men med utageringer kan det ofte også være snakk om personalets trygghet. Slik jeg ser det, er det her kravet om sensitivitet hos miljøterapeuten kommer inn, som Amble og Dahl-Johansen (2016, 117) trekker frem. At man selvsagt som miljøterapeut er like sensitiv i forhold til hva den utagerende ungdommen trenger. Jeg tror ikke det vil være hensiktsmessig å gå inn med en klem om man ikke føler seg trygg. Dette vil antagelig gjøre noe med kongruensen mellom klemmen og ens eget kroppsspråk, som vil kunne videre aktivere ungdommen, jamfør Kristiansens (2008, 13) påviste sammenheng mellom ansiktsuttrykket man ser og amygdalas aktivering. Og hvis ungdommen har en allerede aktivert amygdala, kan den usikre sammenhengen mellom et litt usikkert uttrykk i miljøterapeutens ansikt og en klem, øke amygdalas aktivitet. Sensitivitet både i møte med ungdommen og seg selv er derfor viktig. Man må være i kontakt både med sin indre omsorg som Keating (1986, 18) sier, og ungdommens behov.

4.7. Med barnet som premissleverandør.

Det er en symbolsk effekt i om vi kaller et sted for institusjon eller hjem, ifølge Wergeland (2007 sitert fra Garsjø 2008, 25). Men hvis det er vårt ansvar som profesjonelle på en institusjon å ivareta de som skal bo der, mener jeg det er mer nærliggende å se på beboerne som premissleverandører for hva vi gjør, enn institusjonens målrettede innordning. Hvis vi ser på forholdet mellom hjelp og kontroll, som Levin (2015, 40) påpeker, er sider ved en sosialarbeiders rolle, mener jeg det er rom for å mene at *hjelpen* har beboeren som premissleverandør, mens *kontrollen* har organisasjonen som sin.

Kanskje er det nettopp dette forholdet tematikken i denne oppgaven viser. At den symbolske effekten av hvordan man ser på institusjon, barnevern og lov gjør noe med hvordan man møter de ungdommene som bor på ungdomshjem. Ungdommer, hvis premisser ble møtt med det ansvaret vår relasjon fordrer, dro nytte av flere klemmer i vanskelige situasjoner.

4.8 I krysningspunktet

For å trekke opp tråden fra begynnelsen vil jeg nå komme med noen tanker om de spørsmålene som er blitt stilt underveis. For det første finnes det både i teori og lov standpunkter som taler for at man kan bruke klem istedenfor tvang, men samtidig at dette ikke alltid er hensiktsmessig. Rettighetsforskriftens rundskriv (Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet 2012, 19) presiserer at tvang ikke skal forekomme, og en klem bør derfor være mer nærliggende enn bruk av tvang. Men som rettighetsforskriftens §14 også påpeker, vil det ved enkelte situasjoner være åpning for å bruke det likevel. Og som forskriftens rundskriv (Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet 2012, 19) påpeker, er det institusjonens rolle som stedfortredere for ungdommens foreldre som åpner for dette.

Jeg tror hva som er nødvendig (jmf. Rf§12) for å ha et så normalt liv som mulig (jmf. Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet 2012, 2), er et vesentlig krysningspunkt. I lys av Skoglund (2015 sitert fra Amble og Dahl-Johansen 2016) tilknytningsutvikling og Perrys (2011 sitert fra Amble og Dahl-Johansen 2016, 74) aldersadekvate omsorg vil denne «normaliteten» være det avgjørende for hva som er nødvendig. Et interessant punkt her er Storviks (2009, 47) påpekning av mangelen på tvangsmidler som potensielt eskalerende i enkelte situasjoner. Kanskje er det fordi ungdommene føler de må teste grensene mer enn det som kanskje sees som nødvendig av de profesjonelle for å etablere en forutsigbar ramme for seg selv. I lys av dette ville en holding, som klem eller ikke, ha en nødvendig normaliserende effekt. Fordi ungdommens behov kommer før personalets behov. Personalets behov som eventuelt springer ut ifra et ønske om å opptre idealistisk i tråd med loven til fordel for det som er realiteten for ungdommen. Slik kan man se skillet mellom ideal og realitet som Berg (mfl. 2015, 20) påpeker er et fenomen vi forholder oss til i sosialt arbeids teori og praksis.

Likevel er min oppfatning at det i stor grad er mulighet for en sosionom på ungdomshjem å bruke en klem som alternativ til tvang ved ungdomshjem. Men det kan se ut til at dette alternativt må skje i en forebyggende fase. Om den skal brukes i en utagerende situasjon er min oppfatning at klemmen må være etablert som en reguleringsmetode i samarbeid med ungdommen.

Kapittel 5: Avslutning

Jeg åpnet denne oppgaven med min forforståelse av temaet jeg har sett på. Jeg vil derfor avslutte med å oppdatere min forståelse.

Jeg startet denne oppgaven med en antagelse om at det finnes et større mulighetsrom for å bruke en klem som alternativ til tvang ved utageringssituasjoner på ungdomshjem. Ved å se på miljøterapeutisk teori har jeg funnet grunn til å mene at det ikke er så lett, og at det i stor grad vil være opp til miljøterapeutens vurdering av situasjonen og hva slags arbeid som er gjort med ungdommen i forkant.

Rent juridisk har jeg fått en forståelse av at det egentlig ikke er noe som utelukker bruk av en klem ved utagering. Men tillit og måloppnåelse gjør noe med når det passer og hva slags uttrykk det får. Som teknikk for regulering av stress kan en klem være til hjelp, men nok en gang med henvisning til det forebyggende arbeidet med ungdommen.

Mest av alt har jeg fått en ny forståelse for hvilken effekt samkjøring av de ulike forventningspartene kan ha. Jeg tror det som kan utkrystalliseres av min nye forståelse for temaet er at ingen klem gis i et vakuum. Dette har blitt vist med teori om institusjoners organisering og mangfoldet i ungdomshjemmets beboere. Og ved å trekke inn kjærlighetsbegrepet som vist i NOU 2016:16, Thrana (2016) og Løgstrup (1999) finnes det kanskje et holdningsarbeid foran oss profesjonelle som i større grad kan legitimere en faglig begrunnet klem.

Så til slutt vil jeg adressere pasienten som satte meg på sporet av tematikken og svare henne. Fikk jeg sjansen igjen ville jeg spørre ”Vil du ha en klem nå?”, med den hensikt å starte en forebyggende praksis opp mot eventuell ny utagering.

Litteraturliste

- Amble, Lene, Dahl-Johansen, Cathrin. 2016. *Miljøterapi som behandling ved komplekse traumer hos barn og unge*. Universitetsforlaget AS. 0105 Oslo
- Bandura, Albert. 1977. *Social learning theory*. Englewood Cliffs, N.J: Prentice Hall. Sitert i Iversen, Oddmar. 2010. *Læring – individuelle eller kollektive prosesser?* Red. Ekeland, Tor-Johan, Iversen, Oddmar, Nordhelle, Grethe og Ohnstad, Anbjørg. 2010. *Psykologi for sosial- og helsefagene*. Cappelen dam AS, Oslo.
- Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet. 2012. *Rundskriv Q-19/2012 – Retningslinjer til forskrift 15. november 2011 om rettigheter og bruk av tvang under opphold på barnevernsinstitusjon (rettighetsforskriften)*.
- Barne- og likestillingsdepartementet. 2011. *Forskrift om rettigheter og bruk av tvang under opphold i barnevernsinstitusjon*.
<https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2011-11-15-1103> (03.04.17)
- Berg, Berit, Ellingsen, Inngun T., Kleppe, Lise Cecilie og Levin, Irene. 2015. *Hva er sosialt arbeid?* Red. Berg, Berit, Ellingsen, Inngun T., Kleppe, Lise Cecilie og Levin, Irene. 2015. *Sosialt arbeid – en grunnbok*. Universitetsforlaget AS. 0105 Oslo
- Dalland, Olav. 2012. *Metode og oppgaveskriving*. Gyldendal Akademiske. 0130 Oslo
- Eide, Hilde og Eide, Tom. 2007. *Kommunikasjon i relasjoner – samhandling, konfliktløsning, etikk*. Gyldendal Akademiske. 0130 Oslo
- Eide, Solveig Botnen. 2013. *Relasjonsetikk*. Red. Eide, Solveig Botnen og Skorstad, Berit. 2013. *Etikk – til refleksjon og handling i sosialt arbeid*. 2013. Gyldendal akademiske. 0130 Oslo.
- Eide, Solveig Botnen og Oltedal, Siv. 2015. *Verdiens betydning for vår forståelse og vår handling*. Red. Berg, Berit, Ellingsen, Inngun T., Kleppe, Lise Cecilie og Levin, Irene. 2015. *Sosialt arbeid – en grunnbok*. Universitetsforlaget AS. 0105 Oslo
- Fonagy, P., Gergely, G., Jurist, E. og Target, M. 2004. *Affect regulation, Mentalization and the development of the self*. N.Y.: Other Press LLC. Sitert i Amble, Lene, Dahl-Johansen, Cathrin. 2016. *Miljøterapi som behandling ved komplekse traumer hos barn og unge*. Universitetsforlaget AS. 0105 Oslo
- Fylkesmannen i Oslo og Akershus. 2013. *Årsrapport 2013 for Fylkesmannens tilsyn med barneverninstitusjoner i Oslo og Akershus*
- Garsjø, Olav. 2008. *Institusjon som hjem og arbeidsplass – et arbeidstaker- og*

- brukerperspektiv*. Gyldendal Norsk Forlag AS, Oslo.
- Granér, Rolf. 2010. *Personalgruppens psykologi*. TANO As
- Honneth, Axel. 2008. *Kamp om anerkjennelse - om de sosiale konfliktenes moralske grammatikk*. Oslo: Pax. Sitert i Thrana, Hilde Marie. 2015. *Kjærlighet og sosialt arbeid. En studie av kjærlighetens betydning i barnevernets praksis*. Doktoravhandling ved Høgskolen i Lillehammer Nr 4. Flisa trykkeri AS, Flisa
- IFSW (International federation of social work). 2014. *Global definition of social work*. <http://ifsw.org/policies/definition-of-social-work/> (18.04.2017)
- Iversen, Oddmar. 2010. *Læring – individuelle eller kollektive prosesser?* Sitert i Ekeland, Tor-Johan, Iversen, Oddmar, Nordhelle, Grethe og Ohnstad, Anbjørg. 2010. *Psykologi for sosial- og helsefagene*. Cappelen Damm AS.
- Jørgensen, T.W. og Steinkopf, H. 2015: *Traumebevisst omsorg, teori og praksis*. Sitert i Amble, Lene, Dahl-Johansen, Cathrin. 2016. *Miljøterapi som behandling ved komplekse traumer hos barn og unge*. Universitetsforlaget AS. 0105 Oslo
- Keating, Kathleen. 1986. *Gi meg en klem* Oversatt av Øistein Parmann. (1986 Dreyers Forlag AS, Oslo) Originaltittel: *The Hug Therapy Book* (Keating 1983) SompCare Publications, Minneapolis
- Kristiansen, Ole Kristian. 2008. *Unconscious processing of emotions : the role of spatial frequency composition in amygdala's processing of hybrid fearful faces - a fMRI study*. Hovedoppgave i psykologi - Universitetet i Oslo. Doi: 71506261940002201
- Lauvås, Kirsti og Lauvås, Per. 2004. *Tverrfaglig samarbeid – perspektiv og strategi*. Universitetsforlaget 0105 Oslo.
- Levin, Irene. 2015. *Sosialt arbeid som spenningsfelt*. Red. Berg, Berit, Ellingsen, Inngun T., Kleppe, Lise Cecilie og Levin, Irene. 2015. *Sosialt arbeid – en grunnbok*. Universitetsforlaget AS. 0105 Oslo
- Løgstrup, Knut Erik. 1997. *Etiske begreper og problemer*. København:Gyldendal. Sitert i Eide, Solveig Botnen. 2013. *Relasjonsetikk*. Red. Eide, Solveig Botnen og Skorstad, Berit. 2013. *Etikk – til refleksjon og handling i sosialt arbeid*. 3.utgave. Gyldendal Akademiske. 0130 Oslo.
- Løgstrup, Knut Erik .1999. *Den etiske fordring*. Oversatt av Engen, Bodil 1999. Cappelen. Oslo
- NOU 2016:16 *Ny barnevernslov — Sikring av barnets rett til omsorg og beskyttelse*. Barne-

og likestillingsdepartementet.

Norborg, Arne. 1981. *Vitenskapsteori*. Norsk lærerakademi, Bergen.

Nrk. 2014. *Brennpunkt – med tvang skal vondt fordrives*. (vist på NRK 1 04.03.2014)

<https://tv.nrk.no/serie/brennpunkt/mdup11000214/04-03-2014>

Nøhr, Øyvind. 1993. *Gerontologisk oppslagsbok: ord og uttrykk om eldre og aldring*.

Kommuneforlaget, Oslo. Sitert i Garsjø, Olav. 2008. *Institusjon som hjem og arbeidsplass – et arbeidstaker- og brukerperspektiv*. 3. utgave. Gyldendal akademisk. 0130 Oslo.

Ohnstad, Anbjørg. 2014. *Ubehaget som kunnskapskilde*. Red. Ohnstad, Anbjørg, Rugkåsa,

Marianne og Ylvisaker, Signe. 2014. *Ubehaget i sosialt arbeid*. Gyldendal akademiske, 0130 Oslo.

Perry, Bruce. 2001. *Bonding and attachment in maltreated children – consequences of emotional neglect in childhood*. Sitert i Amble, Lene, Dahl-Johansen, Cathrin. 2016.

Miljøterapi som behandling ved komplekse traumer hos barn og unge. Universitetsforlaget AS. 0105 Oslo

Rugkåsa, Marianne. 2014. *Ubehaget i det godes tjeneste*. Red. Ohnstad, Anbjørg, Rugkåsa,

Marianne og Ylvisaker, Signe. 2014. *Ubehaget i sosialt arbeid*. Gyldendal akademiske, 0130 Oslo.

Shulman, Lawrence. 2003. *Kunsten å hjelpe – individer og familier*. Gyldendal akademisk, 0130 Oslo

Sommer, Mona. 2016. ”Jeg er meg – et menneske på vei – ikke et problem som skal fikses –

Tanker om hva unge tenker om psykiske helseproblemer og deltakelse i skole og arbeid” *Tidsskrift for psykisk helsearbeid* 01-02/2016 Vol.12:140-145. doi:

[10.18261/issn.1504-3010-2016-01-02-16](https://doi.org/10.18261/issn.1504-3010-2016-01-02-16)

Skoglund, Are. 2015. *Differensiert miljøterapeutisk metode*. Sitert i Amble, Lene, Dahl-

Johansen, Cathrin. 2016. *Miljøterapi som behandling ved komplekse traumer hos barn og unge*. Universitetsforlaget AS. 0105 Oslo

Storvik, Marius. 2009. *Tvang i barnevern og psykiatri – vurdering av verdiriktighet*.

Masteroppgave i rettsvitenskap. Universitetet i Tromsø, det juridiske fakultet.

http://www.tvangsforskning.no/filarkiv/File/Masteroppgave_Marius_Storvik.pdf

Thomassen, Magdalene. 2006. *Vitenskap, kunnskap og praksis – innføring i vitenskapsfilosofi for helse- og sosialfag*. Gyldendal akademisk, 0130 Oslo.

- Thrana, Hilde Marie. 2015. *Kjærlighet og sosialt arbeid. En studie av kjærlighetens betydning i barnevernets praksis*. Doktoravhandling ved Høgskolen i Lillehammer Nr 4. Flisa trykkeri AS, Flisa
- Weber, M. 1971. *Makt og byråkrati*. Sitert i Levin, Irene. 2015. *Sosialt arbeid som spenningsfelt*. Red. Berg, Berit, Ellingsen, Inngun T., Kleppe, Lise Cecilie og Levin, Irene. 2015. *Sosialt arbeid – en grunnbok*. Universitetsforlaget AS. 0105 Oslo
- Wergeland, I.E. 2007. *Sykehjem er et valgkamptema*. Aftenposten 08.07.2007. Sitert i Garsjø, Olav. 2008. *Institusjon som hjem og arbeidsplass – et arbeidstaker- og brukerperspektiv*. 2.utgave. Gyldendal akademisk. 0130 Oslo.

Vedlegg

Vedlegg 1: Veiledningsattest

HØGSKOLEN I OSLO OG AKERSHUS
BACHELOR I SOSIALT ARBEID, 3. STUDIEÅR våren 2017

BEKREFTELSE PÅ MOTTATT VEILEDNING

Som veiledningstime gjelder ikke bare møter ansikt til ansikt. Det kan også være telefonsamtaler og e-post eller annen skriftlig kommunikasjon dersom denne har veiledningskarakter.

Skjennet lastes opp som et vedlegg til bacheloroppgaven når denne leveres elektronisk.

Kandidatnummer: 583

	DATO FOR MOTTATT VEILEDNING:
For 1. ind. veiledningstime:	15. mars
For 2. ind. veiledningstime:	12. april
For 3. ind. veiledningstime:	3. mai

Disse datoer bekreftes av veileder:

Dato 3/5-2017 Veileder [Signature]

Vedlegg 2: Kildesøkeskjema

Database og søkedato	Søkeord	Antall treff	Gjennomleste abstracts	Utvalgte artikler
Oria 21.03.17	Alternativ AND tvang		1.Egne erfaringer med tvang i psykisk helsevern : en artikkel om tvangsproblematikk sett fra et brukerperspektiv Siv Helen Rydheim 1955-2012	
Oria 21.03.17	En klem		Gi meg en klem! Kathleen Keating 1986	
Oria. 21.03.17	Fonagy	12 392		
Regjeringe n.no 06.03.16	NOU2016:16		NOU 2016: 16 - Ny barnevernslov Sikring av barnets rett til omsorg og beskyttelse 29.09.16	
Oria 21.03.16	Are Skoglund	0		
Oria 21.03.16	Differensiert AND miljøterapi	5	Fontene 2016:7 09.06.2016	Utsatte barn i Oslo får et bedre tilbud ; nye behandlingsmetoder i barnevernet gir resultateter Paulsen, Mia
Google Scholar 27.03.16	Fonagy Attachment			
Google	Ainsworth	39 800	JOURNAL ARTICLE	

Scholar 27.03.16	attachement theory		<p>Object Relations, Dependency, and Attachment: A Theoretical Review of the Infant-Mother Relationship</p> <p>Mary D. Salter Ainsworth <i>Child Development</i> Vol. 40, No. 4 (Dec., 1969), pp. 969-1025 Published by: Wiley on behalf of the Society for Research in Child Development</p> <p>2:</p> <p>Title Infant-mother attachment. Publication Date Oct 1979 Language English Author Ainsworth, Mary S. Affiliation Ainsworth U Virginia, , Mary S. Charlottesville</p> <p>Source American Psychologist, Vol 34(10), Oct 1979, 932-937. NLM Title Abbreviation Am Psychol Special Issue Title Special Issue: Psychology and Children: Current Research and Practice ISSN 1935-990X (Electronic); 0003-066X (Print) PMID 517843 Publisher US: American Psychological Association</p>	
SSB 27.03.16	Ungdomshjem tvang	0		
SSB 27.03.16	Ungdom tvang	2		
SSB 27.03.16	Ungdomshjem	4		
Lovdata 28.03.16	Barnevernslov en			
Lovadata 28.03.16	Alternativ til tvang			
Lovdata	Ungdomshjem			

28.03.16	+tvang			
Fylkesmannen I OA 28.03.16	Barnevern+ tvang	41	Fylkesmannens barnevernrapport 2013	
Oria 29.03.16	Tveråmo AND 2014	2	En integrert forståelse av psykiske lidelser I klinisk praksis	
Oria 20.04.17	Tactil berøring			
Oria 20.04.17	Ansvarsfraskrivelse			
Oria 20.04.17	Underlagt AND etaten	54	Barnevernet – et omdømme i ruiner.	
Idunn 04.05.17	Klem AND ungdom	23	Mona Sommer i Tidsskrift for psykisk helse.	